

К. О. Мулик

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри західних і східних мов та методики їх навчання
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

ІНШОМОВНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті порушено проблему іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти. Наведено погляди вчених на питання іншомовної підготовки. Визначено поняття «професійна компетентність вчителя гуманітарних спеціальностей» та «іншомовна комунікативна компетентність вчителя гуманітарних спеціальностей». Окреслено перспективи подальшого дослідження проблеми іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти.

Процес викладання іноземних мов для майбутніх викладачів гуманітарних спеціальностей буде успішним, якщо враховувати міждисциплінарний зв'язок, що є основою інтегрованого підходу. Інтеграційні процеси в професійній підготовці посідають важливе місце, оскільки вони спрямовані на формування комплексної системи знань і навичок особистості, на розвиток її творчих здібностей та потенційних можливостей. Вирішення актуальних проблем щодо високого рівня освіти майбутніх викладачів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти пов'язане з необхідністю підвищення рівня професійної майстерності, культури іноземної мови та конкурентоспроможності. В умовах підвищення вимог до педагогічної підготовки фахівців, постійної модернізації освіти та використання новітніх технологій у процесі навчання проблема викладання іноземної мови студентам набирає пріоритетності.

Ключові слова: *іншомовна підготовка, учитель гуманітарних спеціальностей, вища освіта, професійна компетентність, іноземна мова.*

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України потребує якісно нового підходу до проблеми іншомовної підготовки майбутнього фахівця. Спілкування іноземною мовою стало важливим компонентом майбутньої професійної діяльності, зокрема діяльності вчителя. У зв'язку з цим процес іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти є актуальною проблемою сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Увага питанню професійної підготовки майбутніх учителів приділена в дослідженнях українських учених М. Вашуленка, І. Бега, А. Богущ, М. Іванчук та ін. Проблема формування професійної комунікативної культури майбутнього вчителя як складової частини його педагогічної компетентності розкривається у наукових доробках І. Зязюна, А. Капської, Л. Мацько, Л. Савенкової.

Здійснено вдалі спроби запровадження інтегрованого підходу до викладання іноземної професійно орієнтованої мови на економічних, правових, природничих спеціальностях (результати експериментів викладено у дослідженнях М. Сиви, Т. Панової, Т. Ємельянової, Т. Вепревої, М. Багарядцевої, Т. Дружченко).

Питанню навчання студентів фахового спілкування іноземною мовою присвячені праці сучасних

вчених І. Бермана, Г. Борозенець, Е. Комарової, Т. Серової, О. Тарнопольського, С. Фоломкиної та ін.

Процес іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей буде успішним за умови врахування міжпредметного зв'язку, що складає основу інтегрованого підходу. Інтеграційні процеси у професійній підготовці посідають важливе місце, оскільки вони спрямовані на реалізацію формування цілісної системи знань і вмінь особистості, розвиток її творчих здібностей і потенційних можливостей.

Актуальність проблеми іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти, відсутність спеціального наукового дослідження зумовили вибір теми нашої статті.

Постановка завдання. Мета статті – здійснити аналіз стану проблеми іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти. Визначити особливості процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти. Визначити поняття «професійна компетентність вчителя гуманітарних спеціальностей» та «іншомовна комунікативна компетентність вчителя гуманітарних спеціальностей».

Виклад основного матеріалу дослідження. Розробка проблеми професійної підготовки май-

бутніх учителів започаткована відомими вченими К. Ушинським, В. Сухомлинським, Й. Песталоцці. Методичні проблеми формування іншомовної професійної компетентності досліджували науковці Л. Барна, М. Барна, Л. Бахман, І. Бутницький, І. Зимня, І. Козловська, З. Коннова, О. Кучеренко, О. Леонтєв, І. Мегалова, Д. Хаймз, Л. Шевчик та ін. Теоретичні основи формування іншомовної професійної компетентності майбутнього фахівця природничого профілю вивчали В. Краєвський, М. Архангельська, В. Ледньов, Н. Пурішев.

Вирішення актуальних проблем якісної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей пов'язане з необхідністю підвищення рівня фахової майстерності, іншомовної культури, конкурентоздатності. В умовах зростання вимог до педагогічної підготовки фахівців, постійної модернізації освіти та використання новітніх технологій у процесі навчання проблема іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти стає першочерговою.

Специфіка іншомовної професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей як складової частини професійної підготовки визначає її зміст. Він має відображати основні принципи: теоретичної та наукової обґрунтованості; відображення основ наукової методології в системі вищої освіти; технологічності; інтеграції теорії з практикою; відображення соціального характеру освіти; орієнтації на подальшу професійну діяльність; міждисциплінарного підходу до формування мислення майбутніх фахівців; реалізації принципу міжпредметних зв'язків; використання академічного стилю мовлення; моніторингу успішності студентів; регулярного аналізу актуальності та відповідності навчальних програм загальноєвропейським рекомендаціям щодо забезпечення якості вищої освіти і вимогам ринку праці.

Проблеми розвитку професійної компетентності вчителя відображені в працях В. Адольфа, В. Бондаря, Н. Бібік, О. Біди, Т. Браже, А. Деркача, Т. Добудько, О. Дубасенюк, І. Зимньої, І. Зязюна, Б. Ельконіна, Н. Кузьміної, В. Лозової, О. Овчарук, Л. Парашенко, О. Пометун, І. Прокопенко, С. Ракова, А. Реана, О. Савченко, В. Сластьоніна, С. Скворцової, А. Хуторського, В. Шахова, О. Шиян.

Дж. Равен під компетентністю розумів специфічну здатність, яка необхідна для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі та включає вузькоспеціальні знання, предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії. У структурі компетентності він виділяє чотири компоненти: когнітивний, афективний, вольовий, навички і досвід [6].

А. Хуторський визначає компетентність як сукупність особистісних якостей учня (ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь, навичок,

здібностей), зумовлених досвідом його діяльності у певній соціально й особистісно значущій сфері [7].

Спільним для багатьох вчених є розуміння компетентності як набутої характеристики особистості, що сприяє успішній інтеграції молодого людини у сучасний соціум.

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти визначає компетентність як набуту у процесі навчання інтегровану здатність учня, яка складається зі знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення та може цілісно реалізовуватися на практиці. Відповідно, компетенція – це суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини [2].

Перейдемо до визначення понять «професійна компетентність» і «професійна компетентність учителя гуманітарних спеціальностей».

Професійна компетентність, на думку Н. Кузьміної, включає п'ять елементів чи видів компетентності: спеціальну і професійну компетентність у галузі дисципліни, що викладається; методичну компетентність (щодо способів формування знань, умінь в учнів); соціально-психологічну (стосовно процесу спілкування); диференційно-психологічну (стосується мотивів, здібностей, напрямів учнів); аутопсихологічну компетентність (стосується переваг і недоліків власної діяльності) [4, с. 90]

В. Адольф стверджує, що професійна компетентність – це складне утворення, яке вміщує комплекс знань, умінь, властивостей і якостей особистості, що забезпечують варіативність, оптимальність та ефективність побудови навчально-виховного процесу [2, с. 118].

В Енциклопедії освіти зазначено: «Професійна компетентність (лат. *professiono* – офіційно оголошене заняття; *compete* – досягати, відповідати, підходити) – інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця» [8, с. 722–723].

Таким чином, аналіз тлумачення професійної компетентності вчителя дозволяє представити її як багатоаспектний комплекс знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення певної професійної діяльності.

Професійна компетентність учителя гуманітарних спеціальностей є складовою частиною його професійної культури; результатом оволодіння педагогічною професією; загальною категорією, що уособлює розвиток особистісних якостей, яка визначає суспільно корисну діяльність особистості та готовність до ефективного розв'язання нею освітніх завдань у процесі професійної діяльності на основі сформованих знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, професійно важливих якостей і здібностей.

Одним з основних складників професійної компетентності сучасного вчителя гуманітарних дисциплін є іншомовна комунікативна компетентність, яка складається з таких компетенцій, як: мовна (знання мови як системи, високий рівень практичного оволодіння вербальними та невербальними її засобами, досвід оволодіння мовою на варіативно-адаптивному рівні залежно від конкретної мовленнєвої ситуації) тощо; мовленнєва (передбачає розвиток мовленнєвих умінь у чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні, письмі); лінгвокраїнознавча (передбачає володіння мовленнєвою та немовленнєвою поведінкою носіїв мови); країнознавча (передбачає знання про основні етапи історичного розвитку, географічне положення, економічний і політичний устрій країни, мову якої вивчають); соціокультурна (передбачає знання про культуру, традиції країни, мова якої вивчається); полікультурна (передбачає здатність особистості до сприймання та розуміння рівноцінності інших культурних уподобань, що передбачає знання закономірностей функціонування полікультурного простору, навички й уміння міжкультурної взаємодії, толерантне ставлення до представників різних мовних, релігійних, культурних та інших уподобань) [3, с. 40–42].

Метою вивчення іноземних мов майбутніми вчителями гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти повинно бути не накопичення теоретичних знань, а формування у них практичних навичок усного і писемного мовлення, слухання, розуміння і читання, вміння застосовувати ці навички для вирішення комунікативних завдань. Особливо актуальною в контексті проблеми іншомовної підготовки є система функціонування аналітичного апарату майбутніх фахівців для вирішення професійних завдань за допомогою іншомовного професійного спілкування [3, с. 97].

Висновки з проведеного дослідження. Згідно з метою дослідження здійснено аналіз стану проблеми іншомовної підготовки майбутніх учи-

телів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти. Виокремлено особливості процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти. Визначено поняття «професійна компетентність вчителя гуманітарних спеціальностей» та «іншомовна комунікативна компетентність вчителя гуманітарних спеціальностей».

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у визначенні основних теоретичних засад вивчення проблеми іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти.

Список використаної літератури:

1. Адольф В.А. Профессиональная компетентность современного учителя. Красноярск: КГУ, 1998. 310 с.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: [http://mon.gov.ua/content/Освіта/post-derzh-stan-\(1\).pdf](http://mon.gov.ua/content/Освіта/post-derzh-stan-(1).pdf).
3. Коннова З.И. Развитие профессиональной иноязычной компетенции будущего специалиста при многоуровневом обучении в современном вузе: дисс. ... док. пед. наук: 13.00.08. Тула, 2003. 355 с.
4. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. М.: Высш. шк., 1990. 119 с.
5. Малафійк І.В. Дидактика: навч. посіб. К.: Кондор, 2005. 398 с.
6. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / пер. с англ. М.: Когито-Центр, 2002. 396 с.
7. Хуторской А.В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций. *Интернет-журнал «Эйдос»*. 2005. 12 декабря. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2005/1212.htm>.
8. *Энциклопедія освіти / Акад. пед. наук України*; гол. ред. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

Mulyk K. Foreign communication as a part of professional competence of teachers of humanities

The article deals with the problem of foreign language training of future teachers of humanities in higher education institutions. The views of scientists on the question of foreign language training. The concepts "professional competence of a teacher of humanities" and "foreign language communicative competence of a teacher of humanities" are defined. The prospects for further research on the problem of foreign language training of future teachers of humanities in higher education institutions are identified. The process of foreign language training for future teachers of the humanities will be successful if we take into account the interdisciplinary connection that forms the basis of the integrated approach. Integration processes in vocational training occupy an important place as they are aimed at the implementation of the formation of a holistic system of knowledge and skills of the individual, the development of its creative abilities and potential opportunities. The solution of actual problems of high-quality education of future teachers of humanities in higher education establishments is connected with the necessity to increase the level of professional skills, foreign language culture, and competitiveness. In the conditions of growing demands for pedagogical training of specialists, in the conditions of constant modernization of education and use of the newest technologies in the process of learning the problem of foreign language training of students becomes a priority.

Key words: foreign language training, teachers of humanities, higher education, professional competence, foreign language.